

REVIEW AND RESOLUTION OF APPEALS OF INDIVIDUALS AND LEGAL ENTITIES BY THE PROSECUTOR'S OFFICE

Nigora G. Khushbokova

Student

Termiz State University

Termiz, Uzbekistan

E-mail: Nigora.0303@icloud.com

ABOUT ARTICLE

Key words: citizens, appeals, rule of law, prosecutor's office, constitutional law, individuals and legal entities, etc.

Received: 28. 06. 24

Accepted: 30. 06. 24

Published: 02. 07. 24

Abstract: In our country, the scope of measures for citizens to express their opinions freely, to solve their problems and to protect their constitutional rights is expanding. It is in this direction that the issue of reviewing citizens' appeals and providing a satisfactory solution is a programmatic action. This article describes in detail the approach of the prosecutor's office in considering the appeals of physical and legal citizens.

PROKURATURA ORGANLARI TOMONIDAN JISMONIY VA YURIDIK SHAXSLARNING MUROJAATLARINI KO'RIB CHIQISH VA HAL QILISH

Nigora G'. Xushboqova

Talaba

Termiz Davlat universiteti

Termiz, O'zbekiston

E-mail: Nigora.0303@icloud.com

MAQOLA HAQIDA

Kalit so'zlar: fuqarolar, murojaatlar, qonun ustuvorligi, prokuratura organlari, konstitutsiyaviy huquq, jismoniy va yuridik shaxslar va h.k.

Annotatsiya: Mamlakatimizda fuqarolarning erkin fikr bildirish, muammolarini hal qilish va ularning konstitutsiyaviy huquqlarini himoya qilishga doir chora-tadbirlar ko'lamini yanada kengaytmoqda. Aynan ushbu yo'nalishda fuqarolarning murojaatlarini ko'rib chiqish va qoniqarli yechim berish masalasi dasturil amal hisoblanadi. Ushbu maqolada jismoniy va yuridik fuqarolar murojaatlarini ko'rib chiqishda prokuratura organlarini faoliyati

**РАССМОТРЕНИЕ И РАЗРЕШЕНИЕ ОБРАЩЕНИЙ ФИЗИЧЕСКИХ И
ЮРИДИЧЕСКИХ ЛИЦ ПРОКУРАТУРОЙ****Нигора Г. Хушбокова***Студент**Термезский государственный университет**Термез, Узбекистан**E-mail: Nigora.0303@icloud.com***О СТАТЬЕ**

Ключевые слова: граждане, обращения, правопорядок, прокуратура, конституционное право, физические и юридические лица и т.д.

Аннотация: В нашей стране расширяется объем мер, позволяющих гражданам свободно выражать свое мнение, решать свои проблемы и защищать свои конституционные права. Именно в этом направлении вопрос рассмотрения обращений граждан и вынесения удовлетворительного решения является программным действием. В данной статье подробно описан подход прокуратуры при рассмотрении обращений физических и юридических граждан.

KIRISH

O'zbekistonda shaxslarning davlat organlari va muassasalariga murojaat qilish huquqi Konstitutsiyaning 35-moddasida belgilab qo'yilganidek, konstitutsiyaviy kafolatlangan. Mazkur qoida har bir shaxsga tegishli davlat organlari, vakillar yoki muassasalar bilan bevosita muloqot qilish, ariza, taklif yoki shikoyat bilan murojaat qilish imkonini beradi. Unda davlat organlari va mansabdor shaxslar ushbu xabarlarni ko'rib chiqishda qonuniy tartib va muddatlarga rioya etishlari shart. Konstitutsiya murojaatlarning ruxsat etilgan turlari doirasini kengaytirib, shaxslarga ushbu huquqdan yakka tartibda yoki birgalikda foydalanish huquqini berdi. Murojaatlarni rasmiy ko'rib chiqish qonuniy protokollar va muddatlarga rioya qilish uchun talab qilinadi.

O'zbekiston mustaqillikka erishganidan so'ng turli huquqiy hujjatlar, jumladan, sud murojaatlari, jismoniy va yuridik shaxslarning murojaatlari, fuqarolarning murojaatlari to'g'risidagi qonunlar bilan murojaat qilish huquqi tartibga solingan. Mamlakat bunday murojaatlarni ko'rib chiqish mexanizmlarini doimiy ravishda takomillashtirib boradi. Ta'kidlash joizki, virtual prezidentlik va hukumat lobbilarini tashkil etish kabi tashabbuslar jarayonni modernizatsiya qilish va tartibga solishga qaratilgan. 2017-yilda qayta ko'rib chiqilgan "Jismoniy va yuridik shaxslarning murojaatlari to'g'risida"gi Qonunning qabul qilinishi fuqarolar murojaatlariga aniqlik kiritgan muhim voqea bo'ldi. Ushbu qayta ko'rib chiqilgunga qadar qonunning 2002 yilgi tahririda yuridik shaxslarning murojaatlari bo'yicha aniqlik yo'q edi va

elektron murojaatlar alohida toifa sifatida ko'rib chiqilmagan. Mazkur huquqiy islohotlardan ko'zlangan asosiy maqsad jismoniy va yuridik shaxslarning davlat organlariga murojaat qilish jarayonini zamon talablari bilan muvofiqlashtirish va fuqarolarning qoniqlash darajasini oshirishdan iborat.

ASOSIY QISM

Bunday yondashuv, o'z navbatida, davlat organlarining murojaatlarni ko'rib chiqish majburiyatini so'zsiz bajarishni, murojaatlarni berish tartibiga rioya qilishni, sohaviy amaliyotni bugungi kun talblariga mos ravishda takomillashtirishni taqozo etmoqda. «Jismoniy va yuridik shaxslarning murojaatlari to'g'risida»gi O'zbekiston Respublikasining yangi tahrirdagi Qonunining har bir normasi zahirida millionlab odamlar taqdiri, ularning haq-huquqlari himoyasi mujassam. Zotan, fuqaroning murojaat etish huquqi O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 35-moddasida mustahkamlab qo'yilgan, unga ko'ra har bir shaxs davlat organiga ariza, taklif va shikoyat bilan murojaat qilish huquqiga ega.

“Jismoniy va yuridik shaxslarning murojaatlari” to'g'risidagi qonun hujjatlariga muvofiq, davlat organlari va muassasalari fuqarolar murojaatlarining qonuniyligini, tezkor va har tomonlama ko'rib chiqilishini, izchil me'yorlar qo'llanilishini ta'minlash uchun mas'uldir. Unda ko'rib chiqish jarayonida byurokratik to'siqlar va senzura yo'l qo'ymaslik bilan birga, jismoniy va yuridik shaxslarning huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini himoya qilish muhimligi ta'kidlangan. Davlat organlari va mansabdor shaxslar faoliyatining ochiqqligi asosiy tamoyil sifatida qayd etilgan. Jismoniy va yuridik shaxslar davlat organlariga arizalar, takliflar va shikoyatlar kabi har xil turdagi murojaatlar bilan, ularning shakllaridan qat'i nazar, har biriga bir xil ahamiyatga ega bo'lgan holda murojaat qilish huquqini saqlab qoladilar. Qonunda murojaatlar uchun alohida talblar belgilab berilgan bo'lib, alohida murojaat qiluvchilar o'z shaxsiy ma'lumotlari va yashash joyini ko'rsatishi, yuridik shaxslar esa tegishli davlat organi yoki mansabdor shaxsning rekvizitlari bilan birga to'liq ismi-sharifi va manzilini ko'rsatishi shart. Elektron pochta manzillari va telefon raqamlari kabi aloqa ma'lumotlari ham kiritilishi mumkin. Qonun og'zaki, yozma va elektron murojaatlarni e'tirof etadi, elektron arizalar elektron imzo bilan tasdiqlangan taqdirda rasmiy e'tirofqa sazovor bo'ladi. Biroq, faqat My.gov.uz portali orqali yuborilgan murojaatlar og'zaki va yozma murojaatlar bilan bir xil maqomga ega. Davlat organlari murojaatlarni qonun hujjatlarida belgilangan muddatlarda, odatda, dastlabki ko'rib chiqish uchun o'n besh kunlik muddatda, zarur hollarda esa, bir oygacha bo'lgan muddatda ko'rib chiqishlari shart. Qonunda murojaatlarni e'tiborsiz qoldirishning ma'lum mezonlari, jumladan, anonim murojaatlar, jismoniy yoki yuridik shaxslarning tegishli vakillik qilinmaganligi va qonun hujjatlarining boshqa talblariga javob bermaslik ko'rsatilgan.

Xususan, Taraqqiyot strategiyasining “inson qadrini yuksaltirish va erkin fuqarolik jamiyatini yanada rivojlantirish orqali xalqparvar davlat barpo etish”ga oid birinchi maqsadining 3-bandida mamlakat fuqarolariga mahalladan turib barcha davlat idoralariga murojaat qilish tizimini yaratish belgilandi. Bundan tashqari, ushbu sohaga bo‘lgan e’tiborni kuchaytirishga qaratilgan xalq bilan ochiq muloqot mexanizmlarini yanada takomillashtirish, muhim qarorlarni jamoatchilik fikrini inobatga olgan holda qabul qilish amaliyotini kengaytirish kabi aniq maqsadlarni amalga oshirish qayd etildi. Bugungi zamonaviy dunyoda shiddat bilan rivojlanib borayotgan masalalarni inobatga olib, davlat organlariga kelib tushgan murojaatlarni jamlovchi markazlashgan tizimni yaratgan holda ularni ko‘rib chiqish muddati va sifati ustidan raqamli nazorat o‘rnatish, aholining kundalik turmush tarziga bevosita ta’sir qiluvchi masalalar bo‘yicha murojaatlar tezkor va sifatli ko‘rib chiqilishini ta’minlashga doir normalarning qabul qilinishi ham mamlakatda jismoniy va yuridik shaxslarning murojaat qilish huquqlarini davlat siyosati darajasida e’tirof etilganligidan dalolat beradi.

Ushbu ma’lumot va murojaatlar asosida prokuror o‘zi rahbarlik qilayotgan hududda jismoniy va yuridik shaxslarning murojaat huquqlarini to‘liq ro‘yobga chiqarilishi, ularning buzilgan huquq va erkinliklarini qonuniy asoslarda tiklashi, murojaatlarga doir normativhujjatlar talablarini buzgan shaxslarga nisbatan qonuniy choralar ko‘rish bo‘yicha ishlarni tizimli va kompleks ravishda yo‘lga qo‘yishi, murojaatlar sonining keskin oshishiga yo‘l qo‘ymaslik choralari ishlab chiqishi, bu sohada prokuror nazoratining aniq strategiyasi va metodikasini ishlab chiqqan holda ishlarni tashkillashtira olishi kerak. Joylardagi prokurorlar keltirilgan murojaatlar bilan ishlashga oid yuqorida ta’kidlangan o‘ziga xos ishlarni amalga oshirish orqali hududlarda murojaatlar bilan ishlash faoliyatining samaradorligiga hamda bu borada ishlarning sifatli amalga oshirilishiga erishishlari mumkin.

Prokuratura organlarida jismoniy va yuridik shaxslarning murojaatlari bilan ishlash “Prokuratura to‘g‘risida”gi 7-moddasi bilan tartibga solinadi. Bugungi kunda O‘zbekiston Respublikasida jismoniy va yuridik shaxslarning murojaatlariga e’tibor davlat siyosati darajasidagi masala ekanligi hisobga olinsa, Qonunning ushbu moddasini takomillashtirish zarurati mavjud bo‘lib hisoblanadi. Qonunning mazkur moddasi bilan bog‘liq prokuratura organlari amaliyotida uchrayotgan muammolardan biri – bu ko‘plab murojaat mualliflari Qonunning mazkur moddasining o‘zbek tilidagi matnini noto‘g‘ri talqin qilib, murojaatlarni ko‘rib chiqish natijalari bo‘yicha prokuror tomonidan prosessual ko‘rinishdagi qaror qabul qilishi haqida tushunib, prokuratura idoralariga kelib, joylarda murojaatlarini ko‘rib chiqish natijalari bo‘yicha qabul qilingan qaror ularga berilmayotganligi haqida shikoyatlar qilishmoqda. Ayrim hollarda, mualliflar murojaatlarini ko‘rib chiqilishi natijalariga ko‘ra qabul qilingan qarorlarni talab qilib, prokuratura idoralari bilan bir qatorda O‘zbekiston Respublikasi Prezidentiga hamda

respublikaning boshqa nufuzli davlat idoralariga murojaat qilishmoqda. Natijada, prokuratura organlarining faoliyati yuzasidan asossiz noroziliklar bilan bog‘liq salbiy fikrlarni shakllanishiga sabab bo‘lmoqda.

“Prokuratura to‘g‘risida”gi Qonunning tahlil qilinayotgan moddasida jismoniy va yuridik shaxslarning qabullariga oid faoliyatni to‘liq qamrab olmaganligini bilan ham xarakterlanadi. Ya’ni, prokurorlar tomonidan jismoniy va yuridik shaxslarning sayyor va ommaviy qabullari, shu jumladan videokonferensaloqa vositasi yordamida qabullar o‘tkazilishi to‘g‘risida normalar mavjud emas. 7-moddaning nomlanishi ham “Fuqarolarning ariza va shikoyatlarini hamda yuridik shaxslarning murojaatlarini ko‘rib chiqish” deb belgilangan. «Fuqarolar» degan atama zahirida O‘zbekiston Respublikasining fuqarolarini, chet el fuqarolarini va fuqaroligi bo‘lmagan shaxslarni tushunish kerakligi to‘g‘risidagi qoidalar Qonunning 56-moddasida keltirib o‘tilgan. Yuqoridagilarni hisobga olgan holda, O‘zbekiston Respublikasining “Prokuratura to‘g‘risida”gi Qonuni 7-moddasini quyidagi tartibda bayon etish bo‘yicha o‘z taklifimizni ilgari suramiz: “7-modda. Jismoniy va yuridik shaxslarning murojaatlarini ko‘rib chiqish.

Prokuratura organlari, boshqa davlat organlari bilan hamkorlik qilib, yurtda yoki mamlakatda huquqni saqlash, qonunlarni tegishli holda qonun o‘zgartirish, jamiyatning amniyat va tartibini saqlash, hamda shaxsiy va umumiy huquqni muhofaza qilish masalalarida munosib javobgarlik ko‘ldiradigan davlat organlaridir. Prokuratura organlarining asosiy vazifalari, yozma qonunlarni ijro qilish, keng ko‘rib chiqish va huquqiy masalalarda yordam ko‘rsatishga bog‘liq. Prokuratura organlarining tuziluv va faoliyatini ham kengaytirish mumkin. Bundan tashqari, har bir davlatda yozma tizimi va huquqiy jamiyat yozilishiga ko‘ra prokuratura organlarining manzili va vazifalariga moslik bo‘lib o‘zgarishi mumkin. Bundan tashqari, ular huquqiy bo‘lish va shaxsiy va umumiy huquqni saqlash masalalarida davlat organlariga maslahat berish, siyosiy, iqtisodiy va huquqiy reformalarga qo‘llab-quvvatlash imkoniyatlarini ta’minlash hamda sud huquqning adolatligini ta’minlashda ko‘p tomonlama ishonch qilish masalalarida ham muhim xizmatlarni amalga oshiradi.

XULOSA

Prokuratura organlari jismoniy va yuridik shaxslarning murojaatlarini ko‘rib chiqadilar, ularning buzilgan huquqlarini tiklash va qonuniy manfaatlarini himoya qilish choratadbirlarini ko‘radilar. Prokuror jismoniy va yuridik shaxslarning vakillarini shaxsan qabul qiladi, sayyor va ommaviy qabullar o‘tkazadi, shu jumladan videokonferensaloqa vositasida qabulni amalga oshiradi. Prokuror o‘ziga tushgan taklif, ariza va shikoyatlarni tekshirish vazifasini zarur hollarda tegishli davlat boshqaruvi, nazorat va tekshirish organlariga, korxona, muassasa va tashkilotlarning mansabdor shaxslariga topshirish hamda ulardan tekshirishga taalluqli barcha

materiallar bilan birga tekshirish natijalariga doir yozma axborot berishlarini talab etish huquqiga ega.

Prokuratura organlariga jismoniy va yuridik shaxslar tomonidan yoʻllangan murojaatlarning tahlili shuni koʻrsatmoqdaki, prokuratura organlariga va prokurorlar sektorlariga yuborilayotgan murojaatlar mazmuniga koʻra bir-biridan farq qilmoqda. Masalan, sektorlarga, asosan, ish bilan taʼminlash va mehnatga doir, iqtisodiy va ijtimoiy yordam masalalari, “Temir daftar”, “Ayollar daftari” va “Yoshlar daftari”ga kiritish, yoʻllarni taʼmirlash, qurilish, aloqa tarmoqlari, kommunal sohaga oid va shu kabi maishiy ahamiyatga molik murojaatlar tashkil qiladi. Prokurorlar sektorlariga yoʻllanayotgan murojaatlar bevosita prokuratura organlariga jismoniy va yuridik shaxslar tomonidan yuborilgan murojaatlarning umumiy statistikasiga qoʻshib boriladi. Birgina 2021 yilning oʻzida respublika boʻyicha prokuror sektorlariga 80 mingdan ortiq murojaatlar yoʻllangan¹¹. Bu esa, yildan yilga prokuratura organlarida murojaatlar statistikasining yildan yilga oshib borishiga olib keladi. Fikrimizcha, sektorlarga qilinayotgan murojaatlarning mazmuniga koʻra ajralib turishini hisobga olgan holda, prokuratura organlariga yoʻllangan murojaatlar va prokuror sektorlariga qilingan murojaatlar alohida statistik raqamlarda hisoblanishi zarur boʻlib hisoblanadi.

Shu oʻrinda taʼkidlash kerakki, Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 8 avgustdagi “Hududlarning jadal ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini taʼminlashga doir ustuvor chora-tadbirlar toʻgʻrisida”gi PQ-3182-son Qarori¹⁰ asosida mamlakatimizning barcha hududlarida yoʻlga qoʻyilgan sektorlar faoliyati davlat organlarini aholi bilan bevosita yaqinlashtirish, xalq bilan ochiq muloqotni yoʻlga qoʻyishda muhim omillardan biri boʻlmoqda. Bugungi kunda prokurorlar sektorlarida jismoniy va yuridik shaxslarning murojaatlari bilan ishlash alohida oʻringa ega boʻlib, ushbu organga yuklatilgan ustuvor vazifalardan hisoblanmoqda.

Yuqorida keltirilganlardan shunday xulosa qilish mumkinki, prokuratura organlarida jismoniy va yuridik shaxslarning konstitutsiyada mustahkamlangan murojaat qilish boʻyicha huquqlarini roʻyobga chiqarish, ularni himoya qilish eng asosiy ustuvor vazifalaridan biri boʻlib hisoblanadi. Nafaqat prokuratura organlari, balki barcha davlat organlari, tashkilotlari, shuningdek ularning mansabdor shaxslariga yoʻllanayotgan murojaatlarda insonlarning dardi, ularni bevosita qiynayotgan muammolar, oʻz yechimini topishi kerak boʻlgan masalalar bayon etilgan boʻladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR ROʻYXATI

1. Б.Х.Пўлатов. Прокурор назорати. Дарслик. “О‘ЗБЕКISTON” НМИУ, 2009. – Б.97-101.

2. Рахимов Ф.Х. “Прокуратура органлари инсон ҳуқуқлари ҳимояси йўлида. Ўзбекистон Республикаси Конституциявий судининг Ахборотномаси. №16, 2008, 36-38 б.
3. Ибрагимов З.С. Мустақиллик ва Ўзбекистон Республикаси прокуратураси (истиклол йилларидаги ҳуқуқий мақоми ривожланишининг қиуосий таҳлили) / З.С.Ибрагимов. – Т.: “Noshir” 2011. – Б.266-279.
4. О.М. Мадалиев. Прокурор назорати. Дарслик. Умумий қисм. -Т.: ТДЮИ нашриоти, 2009. – Б.125-129
5. Ш.И.Зокиров. Прокуратура органларида мурожаатлар билан ишлаш институтини такомиллаштириш масалалари // дисс. ... ю.ф.ф.д., Т.:2022.